

OSOBITNÁ ČASŤ

PODODVETVIA PRÁVA FINANČNÉHO TRHU A VYBRANÁ SÚVISIACA PRÁVNA ÚPRAVA

PRVÁ KAPITOLA

BANKOVÉ PRÁVO A PRÁVNA ÚPRAVA PLATOBNÝCH SLUŽIEB

1. Bankové právo

Banky sú základnými finančnými sprostredkovateľmi v moderných finančných systémoch so stáročnou tradíciou.³³ Koncentrujú peňažné prostriedky od tisícok vkladateľov (prijímajú vklady) a poskytujú úvery na podnikateľské alebo nepodnikateľské účely. Okrem toho poskytujú celý rad finančných a investičných služieb. Predstavujú chrbticu moderného platobného systému, no sú taktiež jedným z najvýznamnejších investorov. Sú to typicky podnikateľské subjekty, no plnia významnú spoločenskú funkciu zabezpečovania platobného systému a alokácie peňazí. Zdravé fungovanie bankového systému je priamym predpokladom pre plynulé a efektívne fungovanie reálnej ekonomiky, ktorej financovanie do veľkej miery zabezpečujú práve banky. Keďže sú banky prepojené, zlyhanie veľkých, systémovo významných bánk môže vyvolať reťazovú reakciu, ktorá môže ovplyvniť fungovanie celého bankového alebo finančného systému a viesť nielen k strate individuálnych vkladov, no tiež k prevzatiu rizika štátom, ak by kolaps mal priniesť priveľké straty. **Banky sú v moderných finančných systémoch taktiež zodpovedné, spolu s centrálnou bankou, za tvorbu peňazí.**³⁴ Vzhľadom na spoločenskú funkciu bánk, ako aj na riziká,

³³ Najstaršou dodnes operujúcou bankou sveta je pravdepodobne Banca Monte dei Paschi di Siena, založená v roku 1472. K histórii banky pozri: <https://en.wikipedia.org/wiki/Banca_Monte_dei_Paschi_di_Siena>.

³⁴ Rozsah tejto učebnice nám však neumožňuje venovať sa mechanizmu tvorby peňažnej zásoby

ktoré nezdravé fungovanie bankového systému pre spoločnosť a verejné financie predstavuje, finančnoprávna regulácia bánk je jednou z najzásadnejších a najkomplexnejších regulácií vo verejnom práve vôbec. Pre túto reguláciu je typické práve spolupôsobenie súkromného práva (obchodné právo), keďže banky sú obchodnými spoločnosťami, akciovými spoločnosťami alebo v iných štátoch aj družstvami či inými právnymi formami, a verejného práva, keďže banky sú spoločensky mimoriadne významné a existuje silný verejný záujem na ich zdravom fungovaní.

Finančnoprávna regulácia bánk (banková regulácia) alebo v našom prostredí tiež bankové právo je súčasťou práva finančného trhu, ktoré je subsumovateľné pod odbor finančného práva. Bankové právo predstavuje súbor právnych noriem upravujúcich:

- a) vznik a postavenie bánk, podmienky poskytovania ich služieb (podnikania), organizáciu, riadenie a zánik bánk,
- b) dohľad nad fungovaním a činnosťou bánk zo strany regulátora a
- c) bankové obchody.³⁵

Prvá časť bankového práva modifikuje a dopĺňa štandardné obchodné právo vzťahujúce sa na obchodné spoločnosti nastavením hlbšej a presnejšej regulácie vzniku a zániku bánk, povolenia ich činnosti, ich vnútornej správy a organizácie. Medzi hmotnoprávnymi predpismi upravujúcimi pôsobenie bánk na Slovensku je preto stanovená subsidiarita zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej aj „Obchodný zákonník“) voči zákonu č. 483/2001 Z. z. o bankách v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon o bankách“).³⁶ Dohľad nad fungovaním a činnosťou bánk je verejnoprávnou časťou bankového práva, keďže upravuje predovšetkým pravidlá postupu pri dohľade nad bankovníctvom vykonávaným spravidla verejnoprávnou inštitúciou (Národná banka Slovenska), ktorá z pozície moci danej zo zákona dohliada a v prípade naplnenia zákonných podmienok aj sankcionuje banky. Napokon bankové obchody sú zmluvnými vzťahmi medzi bankou a jej klientom s menšou mierou ingerencie verejnej moci.

a úlohe bánk pri jej tvorbe, keďže ide primárne o súčasť menového práva a menovú politiku.

³⁵ ČUNDERLÍK, E. Právo finančného trhu. In SIDAK, M., DURAČINSKÁ, M. a kol. *Finančné právo*. Bratislava : C. H. Beck, 2014, s. 430.

³⁶ Pozri § 2 ods. 12 zákona o bankách.

Medzi kľúčové pramene bankového práva radíme najmä primárne a sekundárne právo Európskej únie a slovenské právne predpisy. Primárne právo Európskej únie ovplyvňuje najmä rámec poskytovania služieb naprieč Európskou úniou a definuje architektúru a kompetencie základných orgánov únie. Primárne právo ovplyvňuje aj základné nastavenie menového systému eurozóny a s tým spojený výkon menovej politiky. Zmluva o fungovaní Európskej únie zakotvuje štyri základné slobody, na ktorých je postavená únia: sloboda pohybu tovaru, osôb, služieb a kapitálu. Slobody sú predpokladom pre fungovanie európskeho jednotného trhu. V prípade bankového práva bude relevantná najmä sloboda pohybu služieb³⁷ a kapitálu.³⁸ Sekundárne právo slúži primárne na napĺňanie a výkon cieľov vyplývajúcich z primárneho práva. Ide o celý rad nariadení a smerníc, ktorých zoznam je uvedený na začiatku kapitoly. Individuálnym predpisom sa venujeme v kontexte.

Slovenské pramene bankového práva sú najmä zákony, taktiež uvedené na začiatku kapitoly, no takisto aj podzákonné normy, najmä špecifické všeobecne záväzné právne predpisy vydané Národnou bankou Slovenska v rámci svojej pôsobnosti, ak je na to splnomocnená zákonom. Ústava SR udelila Národnej banke Slovenska (ďalej aj „NBS“) túto právomoc v čl. 56 ods. 1. Ide o opatrenia a vyhlášky NBS.

³⁷ Pozri čl. 49 Zmluvy o fungovaní EÚ – Právo usadiť sa: „V rámci nasledujúcich ustanovení sa zakazujú obmedzenia slobody usadiť sa štátnych príslušníkov jedného členského štátu na území iného členského štátu. Zakazujú sa aj obmedzenia, ktoré sa týkajú zakladania obchodných zástupení, organizačných zložiek a dcérskych spoločností štátnymi príslušníkmi jedného členského štátu na území iného členského štátu.“ a článok 56 Zmluvy o fungovaní EÚ – Služby: „V rámci nasledujúcich ustanovení sú zakázané obmedzenia slobody poskytovať služby v Únii vo vzťahu k štátnym príslušníkom členských štátov, ktorí sa usadili v niektorom inom členskom štáte ako príjemca služieb.“

³⁸ Pozri čl. 63 Zmluvy o fungovaní EÚ: „1. V rámci ustanovení tejto kapitoly sú zakázané všetky obmedzenia pohybu kapitálu medzi členskými štátmi navzájom a členskými štátmi a tretími krajinami. 2. V rámci ustanovení tejto kapitoly sú zakázané všetky obmedzenia platieb medzi členskými štátmi navzájom a členskými štátmi a tretími krajinami.“

2. Funkcie a činnosti bánk

Výklad regulácie bankovej činnosti nemožno účinne začať bez výkladu toho, čo vlastne banky sú a aké činnosti a služby vykonávajú a poskytujú. Z ekonomického pohľadu sú banky **sprostredkovateľmi, ktorí si za cenu (úrok) požičiavajú peniaze od vkladateľov a tieto peniaze následne požičiavajú dlžníkom, pričom v procese pridávajú hodnotu zdieľania rizika, likvidity a informačných služieb.**³⁹ Vkladateľmi peňazí sú predovšetkým domácnosti alebo firmy s nadbytkom peňazí, ktoré vkladajú do banky. Banka je tak dlžníkom voči svojim vkladateľom⁴⁰ a musí počítať s tým, že vložené prostriedky sú návratné a v určitom okamihu, skôr či neskôr, vrátené (vyplatené) aj budú. Tieto prostriedky banka požičiava za úrok ďalej dlžníkom, ktorí majú potrebu peňazí, pričom však nie je isté, že dlžníci banke peniaze skutočne vrátia v plnej výške. Banka tak musí vytvoriť dostatočne veľkú maržu pri príjmoch z poskytnutých pôžičiek, aby bola schopná prekonať aj prípadné straty pri nesplatených pôžičkách dlžníkov banky. Banky sú tak schopné brať na seba určité riziká, ktoré sa s výnimkou krízových situácií normálne neprenášajú na vkladateľov. Vkladatelia si môžu vklady, ak nie sú termínované, spravidla kedykoľvek vybrať z banky, zatiaľ čo banka štandardne nemôže požadovať predčasné splatenie pôžičiek. Hovoríme o tzv. **transformačnej funkcii**, keď banka transformuje splatnosti, aby optimálnejšie párovali potreby trhu. Za normálnych okolností sú banky schopné zabezpečiť likviditu na trhu, pričom **riziko likvidity** nesie banka. Ak je však riziko likvidity zvýšené napríklad v čase, kedy je povest' banky alebo celého sektora negatívne ovplyvnená, môže dôjsť k nárazovému výberu vkladov. Banky tak nemusia byť schopné naraz plniť vkladateľom a môžu mať problémy s likviditou, keďže ich aktíva sú spravidla stredno- až dlhodobého charakteru. Banky môžu situáciu riešiť krátkodobými pôžičkami alebo likvidáciou aktív.

³⁹ HUBBARD, R. G. *Money, the Financial System and the Economy*. Addison-Wesley Publishing Company. 1994, s. 302.

⁴⁰ Podľa § 5 písm. a) zákona o bankách sa rozumie „vkladom zverené peňažné prostriedky alebo iné návratné peňažné prostriedky od verejnosti, ktoré predstavujú záväzok voči vkladateľovi na ich výplatu,“ pričom v zmysle § 3 ods. 1 zákona č. 118/1996 Z. z. o ochrane vkladov sa vkladom rozumie pohľadávka fyzickej osoby alebo právnickej osoby na výplatu peňažných prostriedkov, ktoré banke zveril vkladateľ pri bankovom obchode. Vkladateľ teda nie je vlastníkom peňažných prostriedkov vložených do banky, ale špecifickým privilegovaným veriteľom banky s nárokom na ich výplatu.

Banky poskytujú finančnému systému aj **informačné služby**, ktoré spočívajú najmä v tom, že banky v sebe koncentrujú informácie o dlžníkoch s cieľom stanoviť vhodnú cenu peňazí berúc pritom do úvahy riziko jednotlivých dlžníkov. Vyhodnocovanie informácií o rizikovosti klientov je nákladná činnosť, ktorú by si bez bánk individuálni vkladatelia museli vykonávať sami. Z tohto pohľadu ju najoptimálnejšie dokáže vykonávať práve štruktúra podobná banke, keďže vykonáva skríning len raz pre všetkých vkladateľov. Rovnaký princíp sa uplatňuje pri monitorovaní dlžníkov a ich disciplíny splácať úver s úrokmi načas. **Banka tak vzniká z podstaty informačnej asymetrie, ktorú pomáha svojou štruktúrou riešiť.**⁴¹

O banke z pohľadu regulačného možno hovoriť ako o **nositeľovi rizík**.⁴² Typickými rizikami, ktoré banky v sebe koncentrujú a ktoré na dennej báze banky adresujú cez riadenie rizík, sú najmä nasledujúce:

1. **Kreditné riziko** spočíva v nesplatení (časti) finančných záväzkov dlžníkov banky, teda najčastejšie nesplatenie úverov poskytnutých bankou. Banka sa kreditného rizika **nemôže zbaviť**, vychádza z podstaty činnosti banky a ekonomickej reality (každá ekonomická činnosť, na ktorú banka požičiava peniaze, so sebou prináša riziko neúspechu). Banka je však schopná kalkulovať riziko vo svojich modeloch a nastavovať svoje podnikanie tak, aby **riziko optimalizovala s ohľadom na potenciálnu ziskovosť**. Banka musí pracovať s úverovými modelmi, ktoré sledujú kvalifikáciu a rizikovosť dlžníkov, no tiež si musí vytvárať rezervy. Množstvo kreditného rizika sa nachádza aj mimo riadnych úverov poskytnutých bankou, napríklad vo forme bankových záruk, ktorých plnenie je podmienené.
2. **Trhové riziko a riziko likvidity aktív**. Okrem hlavnej bankovej činnosti na strane aktív, teda poskytovanie úverov, banka investuje peňažné prostriedky do rôznych aktív, ktorých cena sa v čase vyvíja a môže v čase likvidácie (predaja) daných aktív spôsobiť stratu banke. **Trhové riziko potom spočíva v poklese ceny aktív**, zatiaľ čo riziko likvidity aktív znamená nízku likviditu trhov pri predaji určitých aktív, čo vedie k poklesu ceny aktív.

⁴¹ IANNOTTA, G. *Investment Banking. A Guide to Underwriting and Advisory Services*. Berlin Heidelberg : Springer-Verlag, 2010, s. 3.

⁴² GLEESON, S. *International Regulation of Banking. Capital and Risk Requirements*. 2nd Edition. Oxford : Oxford University Press.

3. **Riziko likvidity** znamená neschopnosť banky plniť svoje záväzky do ich splatnosti. Riziko likvidity je mimoriadne zásadné v časoch všeobecnej nedôvery voči bankám, v krízovom období a podobne, kedy môžu mať vkladatelia tendenciu vybrať si svoje vklady z banky, pričom pozícia banky sa s pribúdajúcimi výbermi zhoršuje. Dôvodom vzniku rizika likvidity je skutočnosť, že vkladatelia majú **vysoko likvidné tituly** voči banke (bežné vklady možno vybrať prakticky kedykoľvek), pričom **banka investuje do dlhodobých, výrazne menej likvidných aktív** (napr. úvery na výstavbu developerských projektov alebo hypotéky). Riziko možno znižovať napríklad kapitalizovanou a dôveryhodnou schémou ochrany vkladov v prípadoch neschopnosti banky plniť svoje záväzky.
4. **Kurzové riziko** spočíva v **zmenách kurzov mien**, na ktorých banka môže strácať.
5. **Prevádzkové riziko** je **riziko zlyhania procesov banky**, ľudského faktoru, systémov alebo externých udalostí.⁴³

Podobne ako platí, že **systém je viac ako len súčet** svojich jednotlivých komponentov, kombinované tzv. **systémové riziká bankového a finančného systému**, ktorým rozumieme **riziko narušenia finančného systému s potenciálnymi závažnými negatívnymi dôsledkami na finančný systém a reálne hospodárstvo**⁴⁴, sú výrazne vyššie ako len súčet rizík jednotlivých bánk. Keďže veľké finančné a bankové skupiny majú medzi sebou vzájomné väzby a bankový sektor je zvlášť založený na dôvere, **nedôvera môže ohroziť genericky celý sektor súčasne**. Cieľom dohľadu nad obozretným podnikaním bánk je preto finančná stabilita, ktorou môžeme rozumieť **bezpečné a dobre fungujúce finančné prostredie a absenciu šokov a negatívnych externalít**.^{45, 46} Finančná nestabilita môže viesť k finančných alebo bankovým krízam, kedy môže dôjsť k zlyhaniu (bankrotom) bánk, čo ohrozuje vkladateľov a ďalších veriteľov bánk, medzi ktorými sú vo veľkej miere aj iné banky. Tieto zlyhania môžu taktiež ohroziť schopnosť naviazaných bánk, v extrémnych prípadoch aj

⁴³ K rizikám pozri tiež § 23 ods. 6 zákona o bankách.

⁴⁴ Pozri čl. 3 ods. 1, 10 CRD IV.

⁴⁵ HAENTJENS, M., de GIOIA-CARABELLESE, P. *European Banking and Financial Law*. Routledge, 2015.

⁴⁶ Externalitami v bankovom sektore môže byť napríklad zlyhanie banky pre vnútorné zlyhanie správy banky ovplyvňujúce tisícky vkladateľov, ktorí v dobrej viere zverili svoje prostriedky banke a ako výsledok zlyhania banky stratili svoje vklady.

celého bankového sektora, požičiavať peniaze podnikateľským subjektom, teda reálnej ekonomike, no taktiež štátom. Banková regulácia pre tieto účely vytvára nástroje finančnej stability, najmä pravidlá regulujúce riziko likvidity, expozíciu voči veľkým rizikám, správu bánk alebo odmeňovanie kľúčových zamestnancov bánk.

3. Kategorizácia bánk

Banky môžeme rozdeliť podľa činností a služieb, ktoré vykonávajú a poskytujú, na retailové alebo komerčné banky, investičné banky, private banky, stavebné sporiteľne či hypotekárne banky. Okrem nich existujú aj zákonom zriadené špeciálne banky, resp. inštitúcie, z ktorých asi najprominentnejšou je centrálna banka.

Retailové a/alebo komerčné bankovníctvo, ktoré je typické veľkým množstvom rôznorodých klientov pozostávajúcich primárne **z bežnej populácie a podnikateľov**. Retailové a komerčné banky poskytujú bežné produkty vkladov a úverov a platobné služby. Spravidla majú sieť pobočiek. **Investičné banky**, ktoré sú orientované primárne na korporátne financovanie, vykonávajú pomerne heterogénne aktivity spočívajúce primárne **v upisovaní finančných nástrojov⁴⁷ a finančnom a transakčnom poradenstve** (vrátane fúzií a akvizícií), sekundárne v obchodovaní s finančnými nástrojmi (za kapitál banky alebo klientov) či správe majetku klientov (alternatívne investičné fondy, tradičné fondy).⁴⁸ Investičné bankovníctvo nie je oddeleným druhom bankovníctva v slovenskom práve; na investičné banky sa bude vzťahovať klasické bankové povolenie. **Private bankovníctvo** je hybridné bankovníctvo medzi retailovým, komerčným a investičným bankovníctvom, ktoré skôr vyjadruje trhovou segmentáciu, nie osobitný druh bankovníctva (zameranie na tzv. vysokoprijmových jednotlivcov, ang. *high-net worth individuals*).

Stavebné sporiteľne sú špecifickým typom banky, ktorý na základe bankového povolenia vykonáva špeciálnu činnosť – **stavebné sporenie**. Rozumieme

⁴⁷ V procese uvádzania spoločností na trh investičné banky spravidla kupujú, resp. upisujú vydané akcie a následne ich predávajú trhu.

⁴⁸ IANNOTTA, G. *Investment Banking. A Guide to Underwriting and Advisory Services*. Berlin Heidelberg : Springer-Verlag, 2010.

ním prijímanie vkladov od stavebných sporiteľov alebo v prospech stavebných sporiteľov a poskytovanie úverov stavebným sporiteľom zo zdrojov fondu stavebného sporenia na stavebné účely.⁴⁹ Cieľom stavebného sporenia je financovanie bytových potrieb a ďalších potrieb súvisiacich s bývaním. Stavebné sporiteľne vytvárajú **fondy stavebného sporenia**, do ktorých prispieva okrem účastníkov stavebného sporenia aj štát vo forme príspevkov zo štátneho rozpočtu. Primárna právna úprava stavebných sporiteľní sa nachádza v zákone č. 310/1992 Zb. o stavebnom sporení v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon o stavebnom sporení“), pričom sa na ne subsidiárne vzťahuje zákon o bankách. Stavebné sporiteľne majú obmedzený rozsah iných bankových činností v porovnaní s ostatnými bankami.⁵⁰

Hypotekárne banky sú banky so špeciálnym bankovým povolením na vykonávanie hypotekárnych obchodov, ktorými rozumieme poskytovanie hypotekárnych úverov a s tým spojené vydávanie hypotekárnych záložných listov alebo poskytovanie komunálnych úverov a s tým spojené vydávanie komunálnych obligácií bankou.⁵¹ V slovenskom právnom režime je hypotekárnym úverom úver s lehotou splatnosti od 4 do 30 rokov, ktorý:

- a) je založený záložným právom k nehnuteľnosti (na území Slovenskej republiky),
  - b) je financovaný spravidla najmenej vo výške 90 % prostredníctvom vydávania a predaja hypotekárnych záložných listov hypotekárnou bankou a
  - c) poskytuje hypotekárna banka na účely nadobudnutia tuzemskej (časťi) nehnuteľnosti, výstavby, údržby alebo zmeny dokončených stavieb.⁵²
- Hypotekárny úver možno použiť aj na splatenie predchádzajúceho úveru vrátane hypotekárneho. Hypotekárnym listom rozumieme v zmysle zákona č. 530/1990 Zb. o dlhopisoch v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon o dlhopisoch“) dlhopis, ktorého menovitá hodnota vrátane výnosov z neho je riadne krytá pohľadávkami banky z hypotekárnych úverov zabezpečených záložným právom k nehnuteľnostiam alebo je riadne krytá a má v názve označenie hypotekárny záložný list.⁵³ Výťažok z predaja hypotekárnych záložných listov sú banky povinné použiť výlučne na vykonávanie

⁴⁹ Ustanovenie § 2 ods. 1 a 2 zákona o stavebnom sporení.

⁵⁰ Porovnaj § 2 ods. 3 zákona o stavebnom sporení a § 2 ods. 2 zákona o bankách.

⁵¹ Pozri § 67 ods. 1 zákona o bankách.

⁵² Ustanovenie § 68 zákona o bankách.

⁵³ Ustanovenie § 14 ods. 1 zákona o dlhopisoch.

hypotekárnych obchodov. Analogicky, komunálnym úverom rozumieme úver so splatnosťou 4 až 30 rokov, ktorý:

- a) je zabezpečený záložným právom k nehnuteľnému majetku obce alebo k nehnuteľnému majetku vyššieho územného celku,
- b) je financovaný najmenej vo výške 90 % prostredníctvom vydávania a predaja komunálnych obligácií,
- c) poskytujú banky na nadobudnutie tuzemských nehnuteľností a ďalších stavieb s cieľom využívať ich na verejnoprospešný účel.⁵⁴ Komunálne obligácie sú dlhopismi v zmysle § 20 zákona o dlhopisoch.

4. Eximbanka

Exportno-importná banka SR (Eximbanka) je špeciálnou účelovou inštitúciou zriadenou štátom na základe zákona č. 80/1997 Z. z. o Exportno-importnej banke Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon o Eximbanke“). Z právneho pohľadu **Eximbanka nie je bankou**, keďže neprijíma vklady a zákon o Eximbanke vyslovene vylučuje aplikáciu zákona o bankách. Nejde preto ani o úverovú inštitúciu podľa práva Európskej únie. Možno o nej hovoriť skôr ako o **úverovej agentúre**. Jej cieľom je poskytnúť pomoc pri exportno-importných vzťahoch, pri ktorých nie je privátny sektor (súkromní poskytovatelia úverov, záruk a poistenia) ochotný akceptovať politické alebo komerčné riziko s nimi spojené. Je právnickou osobou zapísanou do obchodného registra, ktorá v súlade so štátnou zahraničnou, zahraničnoobchodnou, finančnou, hospodárskou a menovou politikou podporuje zahraničnoobchodné operácie vývozcov a dovozcov so zámerom zvýšiť konkurencieschopnosť tuzemských tovarov a služieb a podporiť vzájomnú hospodársku výmenu Slovenskej republiky so zahraničím. Jej sekundárnym cieľom je podpora zamestnanosti, regionálneho rozvoja, ochrana životného prostredia a podpora investícií do nových technológií a príslušnej infraštruktúry. Nie je zriadená na účely podnikania, ale na účely podpory exportu a importu jej základnými nástrojmi:

- a) financovanie vývozných a dovozných úverov krátkodobého, strednodobého a dlhodobého charakteru,

⁵⁴ Ustanovenie § 69 zákona o bankách.

- b) poisťovanie vývozných úverov proti politickým a komerčným rizikám, ktoré môžu vzniknúť v štáte odberateľa alebo v tretej krajine, a zaistenie vývozných úverov,
- c) poskytovanie záruk, pričom za záväzky Eximbanky, s výnimkou záväzkov vzniknutých z poistenia a zaistenia obchodovateľných rizík, bezpodmienečne a neodvolateľne ručí štát a
- d) ďalšie činnosti podľa zákona.

5. Centrálna banka

Centrálna banka slúži ako **banka ostatných bánk, keďže požičiava peniaze bankám**, no taktiež požaduje udržiavanie minimálnych rezerv na účtoch bánk v centrálnej banke. Výškou povinných minimálnych rezerv môže centrálna banka ovplyvňovať peňažnú zásobu, keďže rezervy nie sú „použité“, ale zostávajú na účtoch centrálnej banky. Ide o jeden z nástrojov menovej politiky, ktorý majú centrálna banka k dispozícii na **ovplyvňovanie cenovej stability, ktorej udržiavanie je spravidla (často hlavným alebo jediným) cieľom činnosti centrálnych bánk pri výkone menovej politiky**. Centrálna banka tiež zabezpečuje **klíringové služby** pre potreby transakcií medzi jednotlivými bankami prostredníctvom účtov bánk v centrálnej banke.

Slovenská republika je súčasťou eurozóny, z čoho vypláva, že na území Slovenskej republiky je zákonným platidlom mena euro. Štátny režim výkonu menovej politiky NBS ako centrálnou bankou štátu nahradil nadštátny režim výkonu menovej politiky. Výkon menovej politiky bol prenesený na základe Zmluvy o EÚ a Zmluvy o fungovaní EÚ na úroveň únie; výlučnú právomoc v oblasti menovej politiky pre členské štáty, ktorých menou je euro, má v zmysle čl. 3 (1) c) Zmluvy o fungovaní EÚ únia. V súčasnosti je NBS⁵⁵ súčasťou Európskeho systému centrálnych bánk (ESCB), ako aj súčasťou Eurosystému ako systému centrálného bankovníctva eurozóny v rámci ESCB.⁵⁶ ESCB vykonáva **menovú politiku s primárnym cieľom udržiavať cenovú stabilitu** nastavovaním

⁵⁵ Právny rámec fungovania NBS je upravený predovšetkým zákonom č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon o NBS“).

⁵⁶ ESCB pozostáva z 28 národných centrálnych bánk a ECB a Eurosystém z 19 centrálnych bánk členov eurozóny a ECB.

klúčových úrokových sadziieb a kontrolou peňažnej zásoby, sekundárne s cieľom **podporovať všeobecné hospodárske politiky v únii so zámerom prispieť k dosiahnutiu cieľov únie**. Kľúčovou inštitúciou je Európska centrálna banka (ECB), ktorá je jednou zo 7 hlavných inštitúcií Európskej únie, založenou v roku 1998 Amsterdamskou zmluvou. ECB má výlučné právo povoľovať vydávanie eurobankoviek, pričom ich vydávanie zabezpečujú ECB a národné centrálné banky.⁵⁷

6. Fond ochrany vkladov

Fond ochrany vkladov, právnická osoba zriadená zákonom č. 118/1996 Z. z. o ochrane vkladov v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon o ochrane vkladov“), tvorí inštitucionálnu časť zákonného systému ochrany vkladov v Slovenskej republike, pričom zabezpečuje vykonávanie činností, práv a povinností súvisiacich s týmto systémom ochrany vkladov.⁵⁸ Ako už bolo uvedené, **banky sa môžu ocitnúť v problémoch, kedy nebudú schopné vrátiť vklady vkladateľom**. V časoch náhlych výberov vkladov z banky môže dôjsť k zhoršovaniu pozície banky s každým ďalším výberom vkladu, keďže každý výber musí banka vyplatiť peniazmi (či vo forme prevodu do inej banky, alebo hotovosťou). Takýto problém likvidity banky sa môže začať meniť na problém solventnosti, ak banka likviduje svoje aktíva náhle, čím spôsobí zníženie hodnoty aktív. Pre tieto dôvody mnoho štátov vytvára tzv. schémy poistenia vkladov, ktorým je na Slovensku Fond ochrany vkladov. Fond ochrany vkladov sa vzťahuje na banky a pobočky zahraničných bánk. Mechanizmus, ktorým tieto schémy majú pomáhať pri problémoch s likviditou banky, spočíva v **garancii výplaty určitej minimálnej náhrady za nedostupné vklady**, ak sa banka stane insolventnou. Táto

⁵⁷ Centrálné banky bývajú často poverené aj výkonom dohľadu nad ostatnými úverovými inštitúciami. Existujú rôzne modely dohľadu, pričom najčastejšie sú: a) integrovaný model (všetky funkcie v jednej inštitúcii – zvyčajne centrálna banka alebo špecializovaný úrad), b) sektorový dohľad (rozdelenie na finančné trhy, banky a pod. pod viacerými orgánmi) a c) kombinovaný model (pravidlá obozretného podnikania pod centrálnou bankou a dohľad nad výkonom pod orgánmi dohľadu). Pre detailnejšie informácie o organizácii regulácie a dohľadu nad bankovníctvom pozri napríklad WELLERDT, A. *Organisation of Banking Regulation*. Springer International Publishing, 2015.

⁵⁸ Ustanovenie § 2 zákona o ochrane vkladov.

garancia má zabrániť tomu, aby ľudia v panike žiadali výber svojich vkladov z banky, a tým ju potlačili do ešte väčších problémov. Na to, aby takýto systém ochrany vkladov efektívne fungoval, by mal právny režim zabezpečiť:

1. **Ochranu pred morálnym hazardom bánk a vkladateľov** – v praxi ťažko dosiahnuteľný cieľ je naznačený napríklad v ustanoví o zákaze využívania účasti na schéme ochrany vkladov, úrovne a rozsahu ochrany vkladov v hospodárskej súťaži alebo ako predmet reklamy, a to tak vnútroštátne, ako aj v rámci ostatných členských štátov Európskej únie.
2. Za akých okolností dochádza **k výplate vkladov vkladateľom z prostriedkov schémy** – k výplate vkladov dochádza v prípade ich nedostupnosti, pričom nedostupným vkladom rozumieme, ak je vklad uložený v banke, ktorá bola vyhlásená za neschopnú vyplácať vklady, alebo ak je uložený v banke, ktorej bolo pozastavené nakladanie s vkladmi v dôsledku rozhodnutia konkurzného súdu vydaného v konkurznom konaní, ak sa toto rozhodnutie stalo vykonateľné pred vyhlásením banky za neschopnú vyplácať vklady. NBS je kompetentná vyhlásiť banku za neschopnú vyplácať vklady, a to na základe oznámenia samotnej banky, ak banka nie je schopná vyplácať vklady počas 48 hodín napriek použitiu likvidných prostriedkov vrátane minimálnej rezervy, alebo na základe vlastného podnetu a zistení.
3. **Jasné vymedzenie, za aké vklady sa poskytuje náhrada** – chránenými vkladmi v zmysle zákona o ochrane vkladov sú vklady fyzických a právnických osôb alebo platby v prospech vkladateľov vrátane úrokov, majetkových výhod spojených so zverením peňažných prostriedkov. Chránené sú aj spoločné vklady viacerých osôb, ako aj notárske úschovy.⁵⁹ Zákon uvádza aj množstvo typov vkladov, ktoré chránené nie sú (neidentifikované vklady, vklady na doručiteľa, vklady finančných inštitúcií a štátu a iné).
4. **Jasné vymedzenie, v akej výške sa poskytuje náhrada** – náhrada sa poskytuje za nedostupné vklady vo výške nedostupných vkladov, no **najviac do výška 100 000 eur na jedného vkladateľa v jednej banke** vrátane jeho podielov na spoločných vkladoch a na notárskych úschovách chránených zákonom. Hranica 100 000 eur je harmonizovanou hranicou v rámci celej Európskej únie.⁶⁰

⁵⁹ Ustanovenia § 3 ods. 1 až 3 zákona o ochrane vkladov.

⁶⁰ Ustanovenie § 9 zákona o ochrane vkladov.

5. **Dostatočnú kapitalizáciu danej schémy** – fond musí získať určité peňažné prostriedky na to, aby mohol poskytovať náhrady za nedostupné vklady. Fond bez (primeraného, dostatočného) kapitálu nemusí dostatočne plniť ani len funkciu znižovania paniky v dobe krízy. Z tohto dôvodu je pre každú podobnú schému potrebné zabezpečiť dôveryhodné a udržateľné financovanie. V zmysle zákona o ochrane vkladov sú všetky banky, ktoré prijímajú vklady, povinné zúčastniť sa na ochrane vkladov a platiť príspevky na tento účel do fondu. Príspevky do fondu sú rozdelené na vstupný príspevok, pravidelné ročné príspevky a mimoriadny príspevok, ktorý slúži na doplnenie zdrojov fondu, ak došlo k výplate náhrad.

7. Banka

V Európskej únii platí princíp **monopolizácie prijímania vkladov bankami s cieľom zabezpečiť porovnateľné štandardy výkonu bankovej činnosti a dohľad nad bankami**. V zmysle článku 9 (1) smernica 2013/36/EÚ o prístupe k činnosti úverových inštitúcií a prudenciálnom dohľade nad úverovými inštitúciami a investičnými spoločnosťami (ďalej aj „CRD IV“) sú členské štáty povinné zakázať osobám a podnikom, ktoré nie sú úverovými inštitúciami⁶¹, podnikat' v oblasti prijímania vkladov a iných návratných zdrojov od verejnosti. Tento zákaz je obsiahnutý v § 3 zákona o bankách. Zo zákazu preto vyplýva, že úverové inštitúcie (banky⁶²) **nesmú podnikat' predtým, ako naplnia formálne a materiálne znaky a podmienky úverovej inštitúcie (banky)**. Naplnenie týchto znakov a podmienok overuje na finančných trhoch spravidla regulátor, resp. orgán dohľadu, pričom **formálnym vyjadrením splnenia týchto podmienok je povolenie (bankové povolenie)**. Požiadavka povolenia predchádzajúceho začatiu poskytovania bankových činností vychádza z článku 8 ods. 1 CRD IV a § 3 zákona o bankách. Len úverové inštitúcie môžu používať v názve slovo

⁶¹ Úverovou inštitúciou je podľa čl. 4 ods. 1 nariadenie č. 575/2013 o prudenciálnych požiadavkách na úverové inštitúcie a investičné spoločnosti (CRR) spoločnosť, ktorej predmetom činnosti je prijímanie vkladov alebo iných návratných peňažných prostriedkov od verejnosti a poskytovanie úverov na vlastný účet.

⁶² Banka ako kľúčová inštitúcia finančných trhov je v zmysle § 2 ods. 1 zákona o bankách právnická osoba so sídlom na území Slovenskej republiky založená ako akciová spoločnosť, ktorá je úverovou inštitúciou podľa CRR a ktorá má bankové povolenie.

„banka“ alebo „sporiteľňa“. Bankové povolenie sa vydáva na žiadosť, ktorá obsahuje množstvo príloh a povinných náležitostí, ktorými sa deklaruje dostatočná kapitalizácia, dôveryhodný a prehľadný pôvod kapitálu banky, personálna, technická, organizačná pripravenosť a kapacity vykonávať komplexnú činnosť bankovníctva a splnenie ďalších podmienok.⁶³ Odňatie bankového povolenia predstavuje koniec výkonu bankových činností a je tak azda najprísnejšou sankciou, akú môže orgán dohľadu na banku uvaliť.⁶⁴

Každá banka musí mať registrované sídlo, pričom existujú tri základné spôsoby, akými môže banka poskytovať svoje služby na území členského štátu.

1. **Banka získa povolenie v štáte, v ktorom má sídlo.** Z pohľadu bankovej regulácie je relevantné, či má účasť na banke iná finančná inštitúcia, alebo nie. Ak áno, hovoríme o **dcérskej spoločnosti**, ktorá je z pohľadu obchodného práva nezávislou jednotkou pod akcionárskou kontrolou materskej banky. Z regulačného pohľadu môže dochádzať ku kumulácii určitých rizík v rámci finančnej skupiny.
2. V rámci Európskej únie platí **princíp vzájomného uznávania bankových a iných povolení na poskytovanie služieb na finančnom trhu (passport)**. Passport umožňuje bankám poskytovať služby v rámci Európskeho hospodárskeho priestoru (ang. EEA) cezhranične, a to buď prostredníctvom pobočky (fyzické rozšírenie danej banky do priestoru cieľového štátu, ktoré sú právne závislé od zriaďujúcej jednotky a vykonávajú priamo všetky alebo niektoré z obchodov zriaďujúcej jednotky), alebo 3. **priamym predajom služieb v iných štátoch EEA bez potreby dodatočného povoloacieho procesu.** Banky celého EEA podliehajú vzájomne rovnakému režimu voľného prístupu na trhy za podmienky, že podliehajú rovnakým pravidlám dohľadu. Proces cezhraničného poskytovania služieb sa odvíja od oznámenia úmyslu banky poskytovať služby cezhranične domácomu orgánu dohľadu, ktorý schvaľuje tento zámer a následne informuje orgán dohľadu v cieľových členských štátoch. Domáci orgán dohľadu môže odmietnuť tento úmysel, ak prevádzka banky nie je dostatočná na tento účel. Výsledkom tohto oznámenia je, že väčšina dohľadu sa vykonáva na úrovni domovského štátu.

⁶³ Pozri § 7 zákona o bankách v spojení s § 16 zákona č. 747/2004 Z. z. o dohlade nad finančným trhom.

⁶⁴ Pre dôvody pozri čl. 18 CRD IV a § 63 zákona o bankách.